

(SJIF) Impact Factor-7.675

ISSN-2278-9308

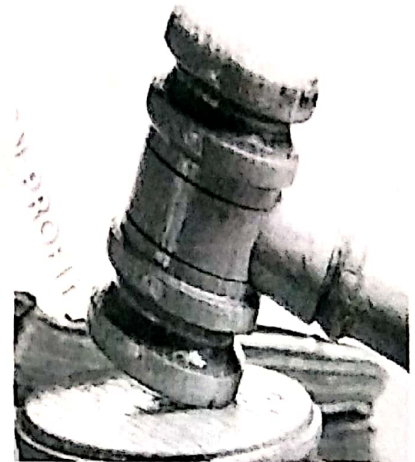
B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refreed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

May-2021

SPECIAL ISSUE CGXCH (292)

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor:
Dr.Dinesh W.Nichit
Principal
Sant Gadge Maharaj
Art's Comm,Sci Collage,
Walgaon.Dist. Amravati.

Executive Editor :
Dr.Sanjay J. Kothari
Head, Deptt. of Economics,
G.S.Tompe ArtsComm,Sci Collage
Chandur Bazar Dist. Amravati

The Journal is indexed in:

Scientific Journal Impact Factor (SJIF)

Cosmos Impact Factor (CIF)

International Impact Factor Services (IIFS)

19	An Impact of Advertisement on Consumer Buying Behavior Dr. Rajesh M. Deshmukh	75
20	A.K.Ramanujan: A Critical Study Dr. Kulkarni Sanjay Ganpatrao	79
21	Use of Paradox in 'Let Her Sulk Again': A Study Dr. Uttam B. Parekar	82
22	Theme of Nature in Ruskin Bond's "The Blue Umbrella" Mr.Satish Dnyaneshwar Morey	88
23	Concept Of Equality In Indian Constitution And Social Justice Dr. Suyog S. Ingle	91
24	Profile Of Psychogenic Needs On Thematicapperception Test Of Adults With Mildmental Retardation Kiran R. Binkar /Dr. G. Srikrishna	97
25	Status of Fundamental Rights during Covid-19 Dr. V. N. Deshmukh	106
26	Feminist Approach in Margaret Atwood's <i>The Edible Woman</i> Prof. Dr. Rakesh Vishwanath Talmale	111
27	Profundity of Indian Spirit in the Poetry of Jayant Mahapatra Dr. Satish G.Joshi	115
28	Impact of Pandemic COVID-19 on Private school Teacher's Economy and Standard of Living Ruchita R Mankar	119
29	Bibliometric Analysis A Conceptual Study Mr. Kaldate A. R. /Dr. Veer D. K/ Dr. Sudhakar /B. Telke /Mr. Kamalakar M.Sawant	123
30	<i>Road Density and location of the Industries</i> A Case study of Amravati District. Dr. Anilkumar Gopi Prasad	128
31	An analytical study of Ahmednagar District Central Cooperative Bank Ltd,Ahmednagar. Prof.Dr.Shubhangi S.Auti /Asst.Prof. Pravin T.Jadhav	132
32	Elements having effect on the wide Gap in revenue of two Segments LIC & other Private life Insurance Companies. Dr. Vaishali Fating	137
33	Designing weight control programs for management of obesity Dr. Mahesh M. Joshi	142
34	संत तुकारामांच्या अभंगातील काव्यात्मकता प्रा.डॉ.ममता दयने	147
35	अचलपूर शहर परिसरातील इमादशाहीकालीन वास्तू अवशेष डॉ.ओमप्रकाश सा. बोबडे	150
36	ध्वनी प्रदुषणाला संगीत भवन ध्वनीकीची मदत होऊ शकते का? प्रा. शरद गजभीये	157
37	महाराष्ट्रातील साडेतीन शक्तिपीठे डॉ. घनश्याम सुबराव महाडीक	163
38	वर्तमान समय में नाथ—पंथ के दर्शन एवं उसके अवदान Dr. Ritesh Kumar Rai	168

ध्वनी प्रदूषणाला संगीत भवन ध्वनीकीची मदत होऊ शकते का?

प्रा. शरद गजभीये (संगित विभाग)

एम. ए. एम. फिल., नेट

डॉ. एल. डी. बलखंडे कॉलेज ऑफ आर्ट्स अँड कॉमर्स, पवनी, जि. भंडारा

प्रस्तावना :-

जे काही आपल्या कानाला ऐकू येते त्यालाच ध्वनी म्हणतात. असे न्युटनने म्हटले आहे. ध्वनी कंपन द्रव्यापासून उत्पन्न होते त्यामुळे हवेत तरंगापेक्षा वेगळे नाही आहे. आणि संगीताचे सुद्धा मुलभुत उपकरण ध्वनीच आहे. ध्वनीची उत्पत्ती कंपनातून होते. मनुष्याच्या कंठाच्या अंदर जे स्वरतंत्री आहेत त्याच्या कंपनातून ध्वनी निघते. तबला, पखवाज वाद्यातून चर्म कंपनातून बास हवेच्या कंपनातून ध्वनी उत्पन्न होते. संगीतात ध्वनी प्रमुख आहे. संगीताचा संचार ध्वनीचा आणि अनुभूतीचा विषय सुद्धा ध्वनीच आहे. संगीताची सुरुवात, मध्य आणि शेवट सुद्धा ध्वनीच आहे.

आपले काम दोन प्रकारच्या ध्वनीने वेगवेगळे ओळखतात. एक संगीत उपयोगी ध्वनी आणि दुसरा संगीत अनुपयोगी ध्वनी; संगीतात ज्या ध्वनीचा उपयोग होतो त्यालाच संगीत उपयोगी 'ध्वनी किंवा नाद' म्हणतात. आणि ज्या ध्वनीचा उपयोग संगीतात होत नाही त्याला 'रव' म्हणतात.

संगीत उपयोगी ध्वनी चित्ताला आनंद देतो. प्रदूषण हा शब्द आपण बरेचदा ऐकतो. प्रदूषण हे वेगवेगळ्या प्रकारे होत असते. वेगवेगळ्या नैसर्गिक प्रणालीने होत असते. उदा. हवेचे प्रदूषण, पाण्याचे प्रदूषण, मातीचे प्रदूषण, ई-कचरा प्रदूषण, पाण्याचे प्रदूषण व ध्वनी प्रदूषण या सर्वांना मिळून आपण 'परिस्थितीकी प्रदूषण' असा शब्द वापरतो. या प्रदूषणामुळे परिस्थितीचा समतोल बदलतो. आणि त्याचा आपल्याला त्रास होऊ लागतो. हे प्रदूषण कशामुळे होते हे जर खोलात जावून बघितले तर या सर्व प्रदूषणाचे आजच्या काळातले प्रमुख कारण म्हणजे मानवच आहे.

मानव म्हणजे मी, तुम्ही, आम्ही, सर्वच जण या प्रदूषणास कारणीभूत आहेत असे लक्षात येते. या ठिकाणी संगीत भवन ध्वनीचा प्रदूषण कमी करण्यास मदत होऊ शकते का? हे आपण पाहण्याचा प्रयत्न करणार आहोत.

ध्वनी प्रदूषण (Noise Pollution) :-

पर्यावरणातील ध्वनी प्रदूषण ही गंभीर समस्या आहे. प्रचंड प्रमाणात झालेले नागरीकरण त्याला कारणीभूत आहे. माणसाचे कर्णद्रिय, विशिष्ट क्षमतेपर्यंत ध्वनीचा आघात सहन करू शकतात. त्या क्षमतेपेक्षा मोठा ध्वनी हानीकारक ठरतो. तेव्हा पर्यावरणातील कर्णद्रियाच्या क्षमतेपेक्षा मोठा ध्वनी किंवा गोंगाट निर्माण होतो त्याला ध्वनी प्रदूषण म्हणतात. अशा प्रकारे नकोसा वाटणारा आवाज किंवा ध्वनी म्हणजे गोंगाट, त्यात नाद माधुर्य नसते तो कर्ण कठोर व विसंवादीत आवाज असतो. गोंगाट त्रासदायक, संतापजनक, दुःखजनक, निद्रानाशक असतो. गोंगाटामुळे चित्त विचलीत होते, एकाग्रता भंग पावते व कार्यात अडथळा येतो. अशा त्रासदायक व अपायकारक आवाजास ध्वनी प्रदूषण म्हटल्या गेले आहे.

मोठया आवाजातील संभाषण, सांस्कृतिक कार्यक्रमाच्या वेळी वापरण्यात येणारे ध्वनीवर्धक, टेपरेकार्डर, नाच गाण्याचे कार्यक्रम, वाहनांचा आवाज, भोंगें, कारखान्याचा आवाज, रेल्वे गाडयांची खडखडाट, फेरीवाले, छाापखाने, स्वयंपाकघरातील आवाज अशा ध्वनी प्रदूषणाच्या अनेक घटना सांगता येईल. आधुनिक नागरी जीवन व वाढती लोकसंख्या यामुळे ध्वनी प्रदूषणाचे प्रश्न गंभीर होत आहेत. वाहतूकीच्या मार्गावर वाहनाची वर्दळ जेवढी जास्त तेवढे ध्वनी प्रदूषण जास्त असते. नोबल पारितोषिक विजेते डॉ. रॉबर्ट कॉक यांच्या मते ५० वर्षात ध्वनी प्रदूषण हा मानवाचा सर्वात महान शत्रु असेल असे म्हटले आहे.

ध्वनी मापन पातळी :-

बेल यांच्या स्मृती प्रित्यर्थ डेसिबल (dB) हे एकक आवाजाची तीव्रता मोजण्यासाठी रूढ झाले आहे. डेसिबल (dB) प्रमाण ० पासून सुरू होते. ० आवाज मृदू असून मानवी कर्ण यंत्रास ऐकू येतो. यापूढे प्रत्येकाची वाढ १० डिबी. ने होते. यामध्ये ध्वनीची तीव्रता व श्रवणशक्तीवर होणारा परिणाम याचा संबंध पुढील तक्त्यात पाहू.